

DE SCHAKEL

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders

"GIJ ZIJT DE SCHAKEL TUSSEN HEN, DIE THUIS BLEVEN, EN MIJ"

KONINGIN WILHELMINA

STICHTING GENOOTSCHAP ENGELANDVAARDERS

BESCHERMHEER ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID PRINS BERNHARD DER NEDERLANDEN

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders
oktober 2004 - 25e Jaargang, nr. 103

BESTUUR:

Voorzitter

R.W. Hemmes Thorbeckelaan 74 2564 BS Den Haag Telefoon en fax
070 - 368 35 66

Secretaris

G.J. Staal Oranje Nassaulaan 52 3708 GE Zeist Telefoon
030 - 692 27 92
E-mail: jan.staal@planct.nl

Penningmeester

Ch.H. Bartelings Thomas Jeffersonlaan 437 2285 AP Rijswijk Telefoon en fax
070 - 394 14 67
E-mail: ch.h.bartelings@planet.nl

LEDEN:

R.A. Grisnigt Canadalaan 25 4631 NT Hoogerheide 0164 - 61 34 15
R.M. ten Broek Burg. de Villeneuve-
singel 30 3055 AP Rotterdam 010 - 422 39 14

Fred M. Beukers Louise de Coligny laan 448 3062 HN Rotterdam 010 - 452 79 29

J.A. Bakker, Evenementencommissie Zeekant 92g 2586 JB Den Haag Telefoon en fax
070 - 354 02 45
J. de Mos, Evenementencommissie Marjorystraat 25 3151 SK Hoek v. Holland 0174 - 38 21 83

H.J.M. Brinkman Jacob Mulderweg 26 2597 BS Den Haag Telefoon en fax
070 - 354 31 73

E-mail: hjm.brinkman@wanadoo.nl

REDACTIE DE SCHAKEL

H.J.M. Brinkman Jacob Mulderweg 26 2597 BS Den Haag Telefoon en fax
070 - 354 31 73
E-mail: hjm.brinkman@wanadoo.nl

Stichting Genootschap Engelandvaarders:

Postbank: 35 95 00

Bank : 54.55.46.826

ABN-AMRO bank - Rijswijk

Het volgende nummer verschijnt in januari 2005.

Gaarne hiervoor bestemde copy inzenden vóór 1 december 2004.

ISSN 1382-8207

In de Schakel van juli verscheen het "In Memoriam" dat Hendrik Klapwijk over zichzelf schreef. Uit eerbied voor de overledene publiceerden wij dat onverkort. Bij nader inzien hadden wij dat niet moeten doen. Wij hebben reacties gekregen van mensen, die zich aan een enkele zinsnede hebben geërgerd, omdat zij die discriminerend vonden. Dat spijt ons en we zouden aan allen, die een bijdrage leveren aan de Schakel willen zeggen: als er zinsneden in uw stukje staan die voor anderen kwetsend zouden kunnen zijn, dan wordt dat door ons in de toekomst niet geplaatst.

Velen zullen in de maanden september en oktober druk zijn geweest met het bijwonen van de viering van de zestigste verjaardag van menige bevrijding in het zuiden van ons land. Het waren vaak emotionele momenten, waarbij weer respect werd getoond voor de bevrijders van toen. Voor ons steeds weer momenten om terug te denken aan die tijd.

Op onze reünie werd ook veel teruggedacht. Vooral bij de openingswoorden, toen de overledenen van het afgelopen jaar werden herdacht. Het waren er weer veel en van velen zult u een in memoriam in deze Schakel lezen. Velen herinnerden zich met weemoed Kaatje de Vries, de moeder van Oranjestad, die begin augustus overleed. Uw voorzitter heeft namens u allen de crematieplechtigheid bijgewoond.

Op de reünie waren weer minder mensen dan vorig jaar. De aanwezigen hebben zich best vermaakt en ik hoop toch wel dat wij zo'n jaarlijks samenzijn nog lang kunnen volhouden. De gezondheid van onze Beschermheer staat hem

Bloemenhulde voor Agnes Dessing tijdens reünie.

helaas niet meer toe in persoon in ons midden te zijn, maar in onze gedachten is hij dat wel en wij hebben niet verzuimd op zijn gezondheid een glas te heffen en hem in gedachten het allerbeste te wensen. Ook op de gezondheid van Engelandvaarder Vanderstar werd een drankje gedronken, die ons dat uit Amerika aanbood. En natuurlijk werd aandacht besteed aan de promotie van Agnes Dessing, die een studie van de Engelandvaart had gemaakt. Zij kreeg in Amsterdam haar bul in het bijzijn van zeer veel Engelandvaarders, die met grote interesse haar boek zullen hebben gelezen.

Onze penningmeester, Charles Bartelings, is verhuisd. U ziet dat op de eerste pagina van deze Schakel. Met verbazing hoorde ik van hem dat een derde van de Engelandvaarders zijn financiële verplichtingen niet nakomt. Ik hoop dat u even wilt nazien of u tot deze (te grote) minderheid behoort. U krijgt de Schakel, ook zonder dat daar iets tegenover staat, maar u begrijpt dat ons blad dan voor hen die wel betalen steeds duurder zal worden. Kijk dat dus even na en als u het zich kunt veroorloven, doe er dan wat aan.

De herdenking van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina in de Kerk in Delft kreeg dit jaar minder belangstelling. Als de reis te ver of te omslachtig is moeten we voor belangstellenden toch iets verzinnen. Meerijden met anderen bijvoorbeeld. De herdenking op de sterfdag van de Moeder der Engelandvaarders is een dag verzet en vindt plaats in Den Haag op maandag 29 november. Elders in dit nummer vindt u daar meer gegevens over. Daar geldt natuurlijk ook voor, dat wie gebruik wil maken van ander vervoer, zich bij de evenementencommissie moet opgeven, zodat vervoer wellicht kan worden geregeld. Ik hoop dat velen zich in de grote zaal van de Raad van State zullen laten zien.

Ik kijk naar u uit.

Rudi Hemmes

Genootschap Engelandvaarders 2004

TULPEN VOOR WILHELMINA (1)

(door dr. Agnes Dessing)

In april 1941 ontsnapten zes Nederlanders in een bootje van hun door de Duitsers bezette land naar Engeland. Aan boord hadden ze boeketten oranje tulpen, een was bestemd voor koningin Wilhelmina, de ander voor de Engelse vorstin. Het zestal slaagde erin ongezien de Britse kust te bereiken, maar tegen de tijd dat de boeketten overhandigd konden worden waren deze behoorlijk verlept.

Dit is een van de vele anecdotes in het boek dat Agnes Dessing op 9 september in de Amsterdamse Lutherse kerk aan het Spui ten doop hield. *Tulpen voor Wilhelmina*, uitgegeven door Bert Bakker (€ 19,95) is de geschiedenis van de 1700 mannen en vrouwen die gedurende de oorlog naar Engeland uitweken en daar de naam van Engelandvaarders kregen. Het was hun bedoeling een persoonlijke bijdrage te leveren aan de strijd tegen nazi-Duitsland. Hun reis was volgens Dessing dan ook geen vlucht, 'maar een daad van verzet, een weigering om zich voor Duitse doeleinden te laten gebruiken'.

Velen van hen kwamen terecht in de pas opgerichte Prinses Irene Brigade, anderen als piloot of waarnemer bij de RAF en later bij hun eigen Squadrons, en weer anderen bij de marine of de koopvaardij. Dessing heeft voor haar boek velen van dezen geïnterviewd, tegelijkertijd archieven en secundaire bronnen raadplegend. Het resultaat is een gedegen wetenschappelijk boek dat ondanks de vele avontuurlijke ervaringen der Engelandvaarders toch een beetje droog is, maar dat zeker thuishoort in de bibliotheek van een ieder die geïnteresseerd is in de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog.

Niet alleen beschrijft Dessing de vaak lange en gecompliceerde reis naar de vrijheid - ondanks de naam voeren slechts 172 vluchtelingen over de Noordzee naar Engeland - ook besteedt zij aandacht aan hun beweegredenen en hun ontvangst. Hoewel vrijwel iedereen de indruk heeft dat koningin Wilhelmina hen allen persoonlijk ontving, onthult Dessing nu dat van de 192 Engelandvaarders die deelnamen aan een enquête georganiseerd door de schrijfster 36 niet bij haar op de thee zijn geweest.

Voor de koningin waren deze bezoeken geen makkelijke taak. Door haar eenzame en beschermde opvoeding vond zij het een probleem contact te maken met anderen en had zij grote moeite 'gewoon' te zijn. Het gevolg was dan ook dat de gesprekken vaak moeizaam verliepen, ook omdat de Engelandvaarders diep onder de indruk waren van de aanwezigheid van Hare Majesteit. Deze van haar kant was zich zeer bewust van hun opofferingen en offers die zij hadden moeten brengen voor hun overkomst. Velen van hen merkten dan ook op hoe zij hen met eerbied en bewondering tegemoet kwam. Erik Hazelhoff Roelfzema in zijn beroemde boek *Soldaat van Oranje* beschreef hoe zij hen ontving met 'een onwennige buiging in onze richting', waarbij zij over de hoofden heenkeek 'hetgeen de indruk maakte dat haar plechtige groet niet zozeer onszelf gold als wel ons volk achter ons', waarvan de bezoekers de afgezanten waren.

Ook maakt Dessing een einde aan de mythe dat de Engelandvaarders allemaal verzetsstrijders waren, zoals ook de koningin geloofde. Voor haar maakten zij allen deel uit van het 'heldenvolk' dat haar Nederlandse onderdanen hadden gevormd. Zoals zij in haar eigen memoires *Eenzaam, maar niet alleen* schreef waren zij allen 'eerst tot hun besluit gekomen om over te steken, nadat hun gebleken was dat de mogelijkheid aan de ondergrondse strijd deel te nemen voor hen niet meer bestond'.

In werkelijkheid had de meerderheid echter weinig of niets met het verzet te maken gehad. Volgens Dessing voor een belangrijk deel omdat het hun niet was gelukt aansluiting te vinden bij een verzetsgroep. Een van de bezoekers was verbaasd toen de koningin hem vroeg naar 'de samenwerking van het hele Nederlandse volk in het verzet' en hem de mond snoerde toen hij antwoordde dat dit nogal tegenviel.

Het boek, dat tegelijkertijd een proefschrift is, bevat vele tabellen, een uitgebreide bibliografie terwijl de tekst geannoteerd is.

Henri A. van der Zee

Naar aanleiding van dit boek wil ik het volgende opmerken ter rectificatie. Het verhaal is min of meer typerend voor iemand die niet uit eigen ervaring spreekt.

Ze had beter mijn boek "Door de mazen van het net" kunnen lezen ter verificatie.

Hoe waagt mevrouw Dessing mijn man een "ambtenaar" te noemen? Mijn man heeft het als joods officier van het Nederlandse leger - dus een vijandelijk leger - gedurfd om door Duits bezet Frankrijk naar Spanje en Engeland te gaan om zijn land te dienen. Hoeveel personen zijn op deze weg niet gestrand? Hij had immers heel goed in het vredige Zwitserland kunnen blijven. Maar op uitdrukkelijk verzoek van kolonel Somer begaf hij zich naar Madrid met alle risico's van de gevaarlijke tocht over de Pyreneeën daarheen. Als men mij gevraagd had waarom ik met hem mee ben gegaan, had ik geantwoord "omdat ik bij mijn man wilde blijven". Dus als antwoord op de "absurde vragen" zijn meerdere antwoorden mogelijk zoals: avonturiersgeest, ruzie thuis, joods en vervolgd zijn. En dat men op een gewone vraag "met de bek vol tanden" staat is mogelijk een reactie van iemand die veel heeft meegemaakt en hierdoor geëxcuseerd is, maar onmogelijk is het om dit in het boek te zetten. Mevrouw Dessing maakt mijn man hiermee ten onrechte belachelijk. Tenslotte heeft mijn man vragen gesteld die door het Bureau Inlichtingen in Londen in samenwerking met de Engelsen waren opgesteld. Over mij heeft mevrouw Dessing niets beter te vertellen dan dat ik Coramine-R slikte. Echter ik heb wel dag en nacht in Spanje voor de Nederlandse jongelui gewerkt. En dit omdat de gezant sputterde over alle kattenkwaad die zij uit verveling uithaalden, zoals het verkopen van meubels uit het hotel op de vlooiemarkt. Ik heb zwemwedstrijden, bridgewedstrijden, excursies naar Toledo, Avila, Segovia en El Escorial georganiseerd, concertbezoeken, sinterklaas-, kerst- en oud en nieuwjaarsavonden voor zo'n 200 jongeren georganiseerd en ik was met mijn 26 jaar hun moedertje. Toen het werk in Madrid (nogmaals door mijn man op uitdrukkelijk verzoek van kolonel Somer, hoofd Inlichtingen, op zich genomen) afgelopen was en het einde van de oorlog naderde, werden wij gevraagd naar Engeland te komen. Mijn man gehoorzaamde als militair en ging naar Londen om daar nieuwe taken op zich te nemen.

Ik ben verbaasd een aantal namen van mensen, waarvan ik van mening ben dat ze zeker noemenswaard zijn, niet in het register te vinden, zoals o.a. Chris Klaver, die opdracht kreeg van de ondergrondse om twee verraders te liquideren en gepakt werd, gefolterd en ter dood veroordeeld. Grote bewondering heb ik voor de twee jongemannen die zich meldden bij de strafgevangenis te Groningen met een vervalste brief waarin het bevel stond de gevangene Chris Klaver voor nachtelijk verhoor naar een andere gevangenis over te brengen. Men geloofde hen en liet hen met Chris vertrekken. Wij ontmoetten hem bij het echtpaar Van Niftrik die ons de verdere route naar Zwitserland wees. Wij gingen eerst naar de familie Van Dulken, waar zich Jan Somer bij ons voegde om de volgende dag naar Zwitserland te vertrekken. Overigens werden alle leden van de familie Van Dulken doodgeschoten, evenals Loetje Melse die ook in deze verzetsgroep zat en van wie mevrouw Dessing alleen de naam noemt in haar boek. De hierboven vermelde bezwaren heb ik kunnen aanvoeren omdat ik, ondanks mijn oogziekte, met behulp van een vergroottoestel de tekst over mijn man en mij heb kunnen lezen. Voor wat het heden betreft, ik ben continu op reis in Duitsland en vooral in het oosten om de kinderen op scholen voor te lichten hoe het leven onder een dictatuur is. Tenslotte moet ik de hoogste onderscheiding die Duitsland geven kan, het 'Bundesverdienstkreuz am Bande', waarmaken.

Eleonore Herzberger

TULPEN VOOR WILHELMINA (3) _____

(door dr. Agnes Dessing)

Er zijn een aantal recensies binnengekomen op het boek van Agnes Dessing. Een aantal kranten hebben de publicatie vermeld.

In de januari uitgave van de Schakel zal er een meer uitvoerige recensie verschijnen naar aanleiding van binnengekomen telefoon-

gesprekken. Het is mij wel duidelijk dat niet veel Engelandvaarders schriftelijk reageren op gepubliceerde artikelen of boeken die betrekking hebben op Engelandvaarders. Dat is jammer maar gezien onze gemiddelde leeftijd wel begrijpelijk.

Overigens is er nog een boek op komst. Ik heb de proeven hiervan met grote interesse gelezen. Ballingen in Londen, (de voorlopige titel) geeft veel informatie over die in onze vaderlandse geschiedenis zo belangrijke tijd. Met uitvoerige interviews met ZKH Prins Bernhard en een aantal bekende Engelandvaarders over hun oorlogservaringen in Engeland en in het bijzonder in Londen.

Henk Brinkman

HERDENKING STERFDAG KONINGIN WILHELMINA _____

Deze keer gedenken wij niet, zoals altijd op 28 november de sterfdag van Koningin Wilhelmina, maar nu op maandag 29 november, bij haar standbeeld in Den Haag. De ontvangst bij de Raad van State is van 10.45 tot 11.00 uur. De plechtigheid begint om 11.15 uur.

Degenen die met eigen vervoer komen en zich hebben opgegeven, krijgen een kaart toegestuurd voor de parkeergarage en tevens een oranje herkenningskaart, die men goed zichtbaar achter de voorruit moet plaatsen. De parkeergarage bevindt zich in de Parkstraat 2, tegenover de Kazernestraat.

Voor hen die met openbaar vervoer komen

Vanaf Station Hollands Spoor: Tramlijn 8 of 16:

Buslijn 5, halte Kneuterdijk

Vanaf het Centraal Station: Tramlijn 7 of 16

Buslijn 22 of 14, halte Kneuterdijk

Na afloop van de plechtigheid is er in een van de zalen van de Raad van State de gelegenheid elkaar te spreken onder het genot van een kopje koffie.

**VERGEET NIET UW GROOT MODEL ONDERSCHIEDINGEN
MEE TE NEMEN, S.V.P.**

Indien er deelnemers zijn die het op prijs stellen daarna de lunch te gebruiken in de Julianakazerne, dan kunnen zij zich bij mij opgeven.

Jacob de Mos
Marjorystraat 25
3151 JK Hoek van Holland
Tel.: 0174 - 38 21 83

IN MEMORIAM

Robbie (Dutchie) Zinnicq Bergmann

Op 15 juni 2004 is Robbie Zinnicq Bergmann thuis overleden in de leeftijd van 87 jaar. Met hem verliezen wij een kleurrijke Engelandvaarder, wiens carrière in de luchtmacht en nadien aan het Hof tot de verbeelding spreekt. In de meidagen van 1940 vocht hij als cavalarist tegen de nazi-Duitse invallers. Hij raakt daarbij gewond en brak een been. Een vroege poging om naar Engeland te gaan strandde door verraad, een periode van onderduiken volgde. Maar op 22 april 1941 deed hij een nieuwe poging. Hij verliet ons land aan boord van een binnenvaartschip dat hem naar Luik bracht. De reis door Frankrijk bracht hem naar Perpignan, de tocht over de Pyreneeën voerde naar Barcelona. Daar vond hij een kustertje dat hem naar Lissabon vervoerde. Neef en diplomaat Joseph Luns arrangeerde vervoer per schip naar Gibraltar. Op 12 juli 1942 arriveerde Robbie in Londen. In september 1942 meldde hij zich bij de RAF.

Kort na de invasie vloog Robbie de roemruchte Typhoons van kleine vliegveldjes in Normandië in eskader 181. Typhoons werden gebruikt om laagvliegend steun te geven aan legereenheden. Een andere taak was om het verkeer op wegen en spoorwegen te ontregelen door auto's en treinen laagvliegend met raketten te bestoken. In maart 1945 werd Robbie Zinnicq Bergmann benoemd tot commandant van het 182 eskader. Zijn kwaliteiten als vlieger en als leider werden zodoende geïllustreerd. Hij gaf zich altijd op als gegadigde voor testvluchten van machines die uit reparatie of onderhoudsbeurt kwamen. Een prettige bijkomstigheid was dat hij dan ook een half uurtje kon stunts met de Typhoon. De Typhoons waren buitengewoon succesvol bij het uitvoeren van hun taken. Maar helaas waren de verliezen erg groot. Een van de eskaders verloor een derde van haar sterkte tijdens het Ardennen offensief. Robbie Zinnicq Bergmann moest in de loop van de tijd verschillende malen zijn door de flank kreupel geschoten Typhoon thuisbrengen. Zijn ervaring met stunts kwam hem in deze noodsituaties goed van pas.

Voor zijn moedig optreden werd hij verschillende malen onderscheiden. Hij ontving onder meer het Vliegerkruis, het Kruis van Verdienste en het DFC. In de eerste weken na het einde van de oorlog beleefde Robbie nog spannende tijden. Door zijn talenkennis en persoonlijkheid werd hij belast met liasonwerk. Zo was hij betrokken bij het terughalen van een nieuw type straalvliegtuig. Zijn verdere loopbaan als hofmaarschalk in dienst van drie vorstinnen hebben wij allemaal min of meer kunnen volgen. Het is een functie die in zijn tijd een enigszins openbaar karakter had. Zijn laatste jaren woonde hij in Vorden. Hij genoot daar van zijn familie, van de natuur en van huis en heem. Wij wensen zijn echtgenote Caroline, die hij in 1945 huwde, alle kracht toe om verder te gaan.

Jan Staal
Daily Telegraph Londen

LAATSTE EER VOOR ENGELANDVAARDER JACOB DE REUS

In het bijzijn van zijn familie en een delegatie van Scheveningse Engelandvaarders is op 28 augustus 2004 de as van Jacob de Reus, met het schip 'Trip Senior', voor de kust van Scheveningen verstrooid. Speciaal voor deze gelegenheid was Jacobs zus met haar dochter uit Canada overgekomen.

Jacob was één van de zeven Scheveningse vissersjongens die op 16 maart 1941 met de Katwijkse garnalenvlet 'Anna' uit de haven van Scheveningen vluchtte om zich aan te sluiten bij de geallieerden strijdkrachten die tegen Nazi-Duitsland vochten.

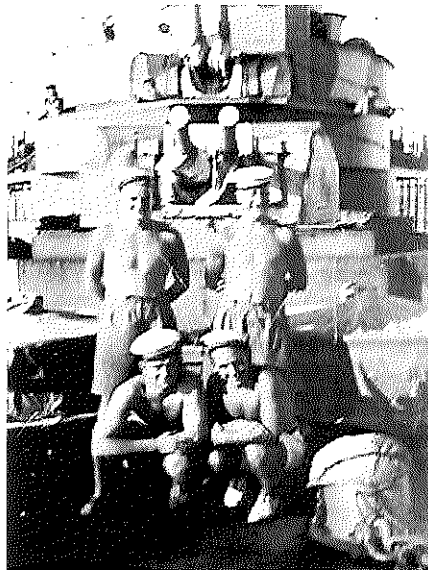
Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft Jacob als kanonlader op de kruiser Hr. Ms. Jacob van Heemskerck gediend. Op 6 november 1941 werd hij door Koningin Wilhelmina gedecoreerd met het Bronzen Kruis. Jacob die op 30 september 1921 in de Korbootstraat werd geboren ging net als vele andere Scheveningse jongens op de visserij varen.

Na de oorlog vertrok hij naar Maastricht waar hij trouwde met Corry Hesselaar.

Op 5 mei (bevrijdingsdag) 2004 overleed hij in zijn woonplaats. Jacob die zich zelden of nooit uitliet over wat hij in de oorlog had meegemaakt, verdient het om (blij-vend) te worden herinnerd als een moedig man die, met gevaar voor eigen leven, voor onze vrijheid heeft gevochten.

Scheveningen, 2004

Karel Kulk

Jacob de Reus (rechtsboven) aan boord van de Hr. Ms. Jacob van Heemskerck (1942). Linksboven Jacob Vrolijk en linksonder Krijn Kleijn.

DE 58 'ZWITSERSE' JAGERS

Het eerste bataljon Garderegiment Jagers in actie januari 1945 - mei 1945.

Na de bevrijding van het zuiden des lands in de herfst van 1944 bleek al spoedig dat de Nederlandse Regering behoefte had aan betrouwbare gemilitariseerde, gedisciplineerde en bewapende mankracht. Het politieke evenwicht in de bevrijde gebieden was wankel. Stellig zouden er meer problemen kunnen ontstaan na de bevrijding van geheel Nederland. De Regering zou dan met een gerust hart een beroep moeten kunnen doen op deze eenheden. Bovendien was er een gewapende macht nodig voor bewakingsdoeleinden etc., en waren er straks troepen nodig voor Indië. Aan vrijwilligers was geen gebrek, velen kwamen voort uit het verzet. Deze moedige mensen stonden te popelen om hun steentje bij te dragen.

Maar ook de Geallieerden hadden een grote behoefte aan mankracht. Er heerste in de nazomer van 1944 in Londen en Washington de vaste overtuiging dat de oorlog nog dat jaar voorbij zou zijn. Na deze werkelijk totale, volslagen en volstrekt ongefundeerde euforie na de uitbraak uit de bruggenhoofden van Normandie en de omsingelingslag van Falaise kwamen de katers:

- De grote overwinning bij Falaise is in een belangrijk opzicht een verloren slag geweest, een derde deel van het zevende nazi Duitse leger slaagde erin te ontsnappen, tenminste 300.000 man, zij het zonder zware wapens. Deze troepen kwamen we toen later opnieuw tegen. (1)
- De strategische blunder van Antwerpen, de stad werd bevrijd maar de Westerschelde werd niet open gelegd. (2) Niet Arnhem zou de eerste prioriteit moeten zijn geweest, maar het functioneren van de havens van Antwerpen.
- De vele tactische blunders rond Arnhem, zoals geen gebruik maken van beschikbare, voortreffelijke Nederlandse stafofficieren (3), het niet inzetten van beschikbaar brugmateriaal, (4) het onderschatten van de nazi Duitse tegenstand door de falende verwerking van juiste inlichtingen (5), de gebrekkige voorbereiding en slechte communicatie, de keuze van de landingsterreinen op grote afstand van de bruggen waar het om te doen was, de lastige terreinomstandigheden,

de grote behoedzaamheid in het Britse operationele optreden en het doeltreffende Duitse optreden (6). Euforische arrogantie? Of gewoon slecht leiderschap? (7)

- De slag in de Ardennen. De geallieerde overwinning daar is geen moment in gevaar geweest. Maar pijnlijk duidelijk werd het tekort aan geallieerde mankracht. (8)

Om in de tekorten aan mankracht te voorzien, namen de Amerikanen onder meer de volgende maatregelen (9):

- Amerikaanse troepen in de USA en afgelegen garnizoenen werden naar Europa gezonden. Konden USA troepen uit Italië naar Frankrijk gezonden worden?
- Veel ingrijpender was de gedachte om negers in de fronttroepen op te nemen. Negers waren in die tijd in Amerika tweederangs burgers. In de USA strijdkrachten vervulden zij alleen functies in ondersteunende eenheden. Die tegenstellingen hadden in Engeland al tot heel vervelende toestanden geleid. Zag de USA regering er tegen op om hen verder te bewapenen?

Frankrijk mobiliseerde ongeveer 500.000 man. België, Luxemburg en Nederland formeerden een aantal bataljons.

De nieuw opgerichte Nederlandse strijdkrachten bestonden op 1 maart 1945 uit onder meer de volgende eenheden: de lichte infanterie bataljons 1-14 R.I., 1-3 R.I., 1-R.J., een tweetal Pionier groepen. 3 Limburgse 'Regimenten', 2-14 R.I., 15 compagnieën Stoottroepen van de B.S. uit Brabant. Ruim 20.000 man?

In de Schakel verschenen eerder een tweetal artikelen over de lotgevallen van de Nederlandse vluchtelingen in Zwitserland tijdens de tweede Wereldoorlog (10). Het verslag eindigde destijds met een beschrijving van ons vertrek in december 1944 en januari 1945 naar Parijs. Daar scheidden zich onze wegen. Een groot aantal mannen ging naar Engeland, bleef daar of reisde door naar de USA of bijvoorbeeld Australië. Andere 'Zwitsers' reisden naar Fournes, een dorpje bij Lille, waar in de ambachtsschool kwartier gemaakt zou worden. Op 1 januari 1945 werd daar het eerste bataljon Jagers gevormd.

Achternvijftig 'Zwitsers' (11) werden bij dit bataljon ingedeeld. Enkele anderen werden bij het depot in Fournes geplaatst. Deze 58 waren merendeels in Zwitserland gestrande Engelandvaarders. Er waren ook enkele legaal in Zwitserland studerende jongemannen bij. Er scholen grote talenten onder, Fons Rademakers bijvoorbeeld vulde een avond met de Gijsbreght van Amstel, waarbij hij in zijn eentje alle rollen voor zijn rekening nam. En Max Tailleur gaf ons een primeur van zijn latere 'one man shows', een programma vol mopjes!

Eind 1944 troffen wij in Fournes vrijwilligers uit het bevrijde Zuiden. Ook veel 'line-crossers'. Het was een enthousiaste troep. Het was heel duidelijk waarvoor zij gekomen waren, de rest van het land moest ook bevrijd worden. Er was een goede commandant, voorts zeven officieren, zes beroeps onderofficieren en relatief veel studenten of jongemannen die dat zouden worden. Het kader zou in de komende maanden verder worden versterkt.

Later zou de commandant, mr. W.J. van Dijk, (12) zeggen dat de legering slecht was, er nauwelijks uniformen of schoenen waren zodat er geoefend moest worden in de burgerkleding en gewone schoenen terwijl er 30 cm sneeuw lag. De waterleiding was bevroren, er waren geen schoonmaakmiddelen, kortom gebrek aan veel. Maar de voeding was prima. Het deed er niet toe: ieder werkte dubbel hard, men nam geen vrije zondag, want men wilde op tijd klaar zijn om nog te kunnen helpen bij de bevrijding van de rest van ons land.

De opleiding zou verder verzorgd worden door rondreizende Engelse trainingseenheden. Dat sloeg bij ons goed aan, de trainers werden op hun beurt zeer enthousiast. De meeste vrijwilligers waren inmiddels in een uniform gestoken, maar voor de 58 'Zwitserse' Jagers was er nog niets. Door bemiddeling van Prins Bernhard kwam dat ook in orde, tweede hands uniformen van de Londense Home Guard.

Spoedig kwam de Engelse brigadier-generaal Knox op inspectie. Kort nadien gevolgd door de kolonel Doorman(13), hoofd van de afdeling Koninklijke Landmacht van de Staf van de Bevelhebber van de Nederlandse Strijdkrachten, Prins Bernhard.

Vrij snel daarna werden wij verplaatst naar de Belgische plaatsen

Stekene en Moerbeke, en naar Hulst, Axel, Terneuzen, Sas van Gent en Biervliet. Iedere morgen werden we gewekt door V 1's, en dan maar wachten of de motor afsloeg. Dan stortte de V1 neer, met alle gevolgen van dien.

Daar bleek de betekenis van de naamgeving van ons: enkele pelotons van het eerste Bataljon van het Garderegiment Jagers vormde een erewacht bij de terugkomst van Koningin Wilhelmina in Nederland, in Eede in Zeeuws-Vlaanderen. De bakker hadden de grens gemarkeerd met een streep van meel! De Koningin kwam de volgende dag bij ons in Hulst op inspectie. Zij was verheugd om, als eersten, militairen van haar eigen regiment te treffen.

Frontdienst.

Voor de geallieerden was de functie van de 'light infantry bataljons' om te helpen in het grote tekort aan mankracht te voorzien. In Fournes was 1-R.J. de buitenste schil van de belegeraars van Duinkerken. De nazi Duitsers deden geen moeite om uit te breken. Zij strekten de wapens in april 1945. In Noord België en Zeeuws Vlaanderen vormden wij onderdeel van de verdediging van Antwerpen.

Tijdens deze diensttijd in de derde en tweede lijn werd veel geoefend. Door de verspreide ligging van het bataljon kwam van een echt goede training niets terecht. Maar door het enthousiasme waren we spoedig goed genoeg om een rustige sector in de eerste lijn aan het front over te nemen. Dat was begin april 1945.

Alvorens een stukje eerste frontlijn over te nemen inspecteerde Prins Bernhard het bataljon in Roosendaal. Onder applaus van de toegestroomde menigte defileerde het bataljon voor hem. De rol van Prins Bernhard was erg belangrijk. Deze avontuurlijk ingestelde man was in zijn element. Door zijn goede contacten met de geallieerde strijdkrachten kon hij veel voor elkaar krijgen. In die chaotische tijd moesten kortelings bevrijde autoriteiten hun weg nog vinden. Bovendien waren er in de staf van Prins Bernhard twee zeer bekwame sous chefs. Majoor Ch.H.F. van Houten (14), was belast met de zorg voor de Binnenlandse strijdkrachten, zoals taken, demobilisatie en de overgang naar de geregelde strijdkrachten. De reeds genoemde

kolonel P.L.G. Doorman leidde de afdeling Koninklijke Landmacht, en wijdde zijn krachten aan de opbouw van de nieuwe Nederlandse strijdkrachten. De taak van 1 R.J. moet je zo voorstellen: het bepaald niet volledig geoefende en slechts licht bewapende bataljon deed voortdurend patrouille diensten. Westelijk en oostelijk van ons waren andere Nederlandse bataljons actief, respectievelijk 1-14 R.I. en 1-R.I. Indien er onraad was kwam het zeer ervaren 4^e Commando in actie om schoon schip te maken. Dit Commando bataljon versterkte zodoende een groot stuk van de frontlijn. De Jagers namen stellingen (o.a. in bunkers) in bij Steenberg, Stavenisse, De Heen, Sint Annaland, Sint Philipsland en Dinteloord. Deze plaatsen liggen in West Brabant, op Tholen en op Sint Philipsland. De compagnieën werden ondergebracht in boerderijen, vlak achter de dijken van het polderland. De grenzen van ons gebied werden gevormd door de oevers van West Brabant, Sint Philipsland en Tholen. Zoals eerder de trainingseenheid werden ook de commando's enthousiast. We konden niets echt goed, behalve schieten! Al snel werden Engelse officieren en onderofficieren ingedeeld bij de verschillende compagnieën om mee te helpen bij de training. Dat ging er rauw aan toe!

Alle taken werden met goede wil verricht. Kenmerkend was echter dat toen er een stukje bij de latrines bestraat moest worden, dit door een ingenieur van de TH in Zurich werd gedaan, terwijl, zo bleek daarna, een beroeps stratenmaker - de foerier - goedkeurend toekeek! Of, de gymnastiekleraar gaf nimmer gym, want de leiding wist niet van zijn kwaliteit. Maar toen bleek dat het 4^e Commando uit twee compagnieën Engelsen en twee compagnieën Fransen bestond, de vijand Duits sprak en de commando's geen Nederlands, vielen veel verbindingstaken aan ons toe. Er zat heel wat intellect in de centrales!

Er werd dag en nacht gepatrouilleerd om infiltraties tegen te gaan. Behalve deze voortdurende patrouilles, gingen we ook mee op gevechtspatrouilles van de Commando's. Dan werden er nazi Duitse activiteiten verwacht. Een compagnie van het 4^e Commando nam dan een positie in. Indien de vijand zou komen opdagen moesten wij hen - in het Duits - ervan overtuigen dat zij zich zouden moeten overgeven. Ergeben sie sich! Gelukkig kwamen zij nimmer opdagen. Wel was er

vuurcontact en moest de Canadese artillerie soms corrigerend optreden. Toen kwam 5 mei, de capitulatie van het nazi Duitse leger in Nederland. Ik had de vierde mei dienst in de centrale. Toen radio Brussel de aanstaande wapenstilstand meldde, was het mijn voorrecht alle posten daarvan op de hoogte te stellen!

Op 15 april 1945 betrokken wij onze stellingen, op 5 mei 1945 was de wapenstilstand een feit.

Er sneuvelden drie Jagers uit Zeeland, twee door landmijnen, de derde, na de wapenstilstand, door een 'booby trap'.

Een hoog gemiddelde ...

Veertien dagen later trokken twee pelotons van onze 5^e compagnie het Volkerak over. De nazi Duitsers waren een dag eerder weggetrokken. Jagers waren de eerste geallieerde bevrijders op Goeree Overflakkee, zij reden triomfantelijk door Middelharnis! Dezelfde avond nog sliep ieder Jager in een opgemaakt bed, de burgerij toonde zo haar vreugde. Een week eerder was er een transport met brood, zakken meel en dergelijke bestemd voor Rotterdam. Over de schipbrug bij Keizersveer gingen we er heen. In Rotterdam stonden grote groepen magere, vermoeide en hongerige mensen op straat. Zij roken het verse brood, dat wij in ziekenhuizen voor verdere verdeling moesten afgeven. Dat was tegelijk prachtig en afschuwelijk om mee te maken. Gelukkig kwamen toen de transporten van alle kanten op gang.

Natuurlijk wilden de 'Zwitserse' Jagers, die afkomstig waren uit de zojuist bevrijdde gebieden, naar huis. Met vrachtwagens (drietonnars) gingen zij in de derde week van mei op weg. Er was veel voedsel meegenomen. De opgewektheid bij hun vertrek van deze 'Zwitserse Jagers' maakte plaats voor onzekerheid naarmate zij dichter bij huis kwamen. Want hoe zou het daar zijn?

Het 1^e bataljon Garderegiment Jagers is in juni 1945 naar Utrecht verplaatst. Daar namen degenen die geen langverband acte getekend hadden afscheid. Vermoedelijk behoorden alle 'Zwitserse Jagers' daartoe.

Hun reis naar geallieerd gebied, om dienst te nemen en bij te dragen aan de bevrijding van ons land, was met succes bekroond. Het bataljon werd aangevuld met manschappen van Pionier eenheden. Op 14 okto-

ber 1945 vertrok 1 R.J. naar Engeland, Malakka en Indië. Het bataljon kwam eind mei 1948 in Nederland terug. Zij moest 25 gesneuvelden achterlaten.

Literatuur:

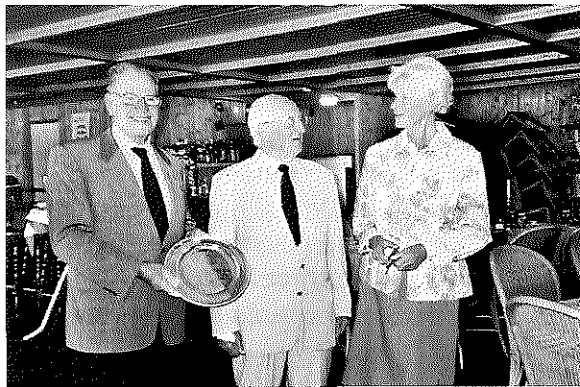
- 1 Corpscommander, Sir Brian Horrocks, Londen 1977, blz. 53
- 2 Ibidem blz. 131 e.v. en blz. 133
- 3 Ibidem blz. 125, er is een stafofficier aangeboden, maar er was geen interesse
- 4 Ibidem blz. 82
- 5 Ibidem blz. 125
- 6 Operatie Market Garden, Checkpoint, nr.7, september 2004, blz. 9 e.v.
- 7 Het opofferen van de dappere Poolse parachutisten brigade bijvoorbeeld.
- 8 Een voortreffelijk overzicht van de strijd in de Ardennen geeft 'The battle of the bulge', Charles B. Macdonald, London 1984
- 9 Ibidem blz. 604
- 10 De Nederlandse vluchtelingen in Zwitserland tijdens de Tweede Wereldoorlog. Een overzicht. G.J. Staal. Zeist. z.j.
- 11 Kroniek van het eerste bataljon Jagers OVW 1945-1948, Jagers en Jagerslatijn, samengesteld door Kees Rockx, z.p. (Tilburg ?), z.j. (1952 ?). pag.6. Het aantal heb ik niet kunnen verifiëren.
- 12 Toespraak, gehouden door mr. W.J. van Dijk, oud commandant 1-R.J., bij gelegenheid van de herdenking van het 118 jarig bestaan van het Regiment Jagers. Doss. 0101/10a I.M.G., Instituut Militaire Geschiedenis, den Haag
- 13 P.L.G. Doorman, in 1939 militair attaché in Brussel, Later luitenant generaal, sous chef van de Generale Staf, ten tijde van zijn inspectie van 1 R.J. kolonel, sous chef van de Staf van de Bevelhebber van de Nederlandse Strijdkrachten, belast met de leiding over de afdeling Koninklijke Landmacht.
- 14 Ch.H.J.F. van Houten, Engelandvaarder, voordien plaatsvervangend hoofd Bureau Inlichtingen, later Generaal-majoor.

Het zal u, regelmatige "Schakel"-lezer, niet zijn ontgaan, dat dit sportieve evenement hierin tot dusver niet werd vermeld. Dat kwam zo: Jaarlijks kregen de spelers van vorige jaren van onze onvolprezen organisator, Kees Bottema, in het begin van het jaar een uitnodiging voor deze wedstrijd. Het verbaasde Charles Bartelings en mij, dat dit uitbleef. Dus nam Charles poolshoogte en vernam, dat Kees helaas niet meer in staat is de organisatie van dit evenement op zich te nemen. Dat ons dit zeer trof spreekt van zelf.

Sedert mensenheugenis regelde hij deze wedstrijd op onnavolgbare wijze. Dat hij dit nu om gezondheidsredenen moet opgeven is voor ons een gemis, maar natuurlijk voor hem en zijn familie veel erger. Wij wensen hen dan ook veel sterkte toe. Na verwerking van dit nieuws besloten Charles en ik "dictatoriaal" de leiding in handen te nemen. Met de enthousiaste medewerking van de nieuwe secretaris van de "Koninklijke Haagsche Golf & Country Club", de heer H.P. Wirth en zijn staf werden op 13 juli afslagtijden en buggy's geregeld. Helaas bleek, zoals natuurlijk wel te verwachten was, het aantal spelers minder dan de vorige keer. Nochtans was het weerzien en de wedstrijd uitermate gezellig; ieder had plezier!

Na afloop was er, zoals gebruikelijk, een borrel en diner, waarbij werd besloten de "Haagsche" te verzoeken of wij in 2005 opnieuw van hun gastvrijheid gebruik zouden mogen maken. Dan is het verbouwde clubhuis klaar, zodat wij ook kunnen genieten van het nieuwe interieur en prachtige uitzicht.

Tenslotte en daar zal u reikhalzend naar hebben uitgezien: wie waren de winnaars? Zoals gebruikelijk en terecht Molly Deibel en Charles Bartelings; proficiat! Ook wil ik zeker niet vergeten alle medewerkers van de

"Haagsche" te danken voor hun goede zorgen. Hopelijk beleven wij volgend jaar weer zo'n opgewekt en geslaagd festijn, waarbij iedere golfende Englandvaarder met zijn partner aanwezig zal zijn. Laten wij er vooral voor waken, dat dit gebeuren door gebrek aan spelers zou moeten worden afgelast!

Dus, zorg er voor, dat je volgend jaar (weer) van de partij bent!

Ralph Hartog.

IN MEMORIAM

George Albert van Dam Merrett

Kruis van Verdienste
Vliegerkruis

Oorlogsherinneringskruis met drie gespen
Verzetsherdenkingskruis
Verschillende Engelse onderscheidingen

Wij ontmoetten elkaar in 1942, weer in Frankrijk waar ik werkte voor het Deuxieme Bureau, de Franse Inlichtingendienst. Toen mijn Franse baas vond dat ik niet meer naar bezet Nederland terug mocht - ik was reeds driemaal bij verstek veroordeeld - bood George aan de tocht in mijn plaats te doen een vrijwillige en moeilijke taak die hij met goed resultaat volbracht. George werkte al voor het Engelse MI6. Wij trokken veel met elkaar op en bereidden ons voor om door te gaan naar Engeland. George gelukte dat op de moeilijke manier nl. te voet over de Pyreneeën waarbij hij door letsel aan zijn enkel de laatste 200 meter door zijn vriend Hans Knoop bijna werd gedragen, papieren en de trein. In Engeland belandde ik bij het Bureau Inlichtingen terwijl George bij de R.A.F. terecht kwam. Daar vloog hij als 'gunner' 84 sorties, bijna een record. George stelde zich steeds bescheiden en vrien-

delijk op, hij was humorvol en trouw, aangenaam in de omgang en bovenal moedig. Georde was voorwaar een kleine grote man. Een indrukwekkende crematie vond plaats op vrijdag 13 augustus 2004 te Enschede.

G. de Jong

DE OORLOGSDICHTERS

The war poets 1939 - 1945

De inleiding tot The Oxford Book of War Poetry begint met de woorden: liefde en oorlog, de uitersten in het menselijk beleven, zijn door de eeuwen heen een bron geweest voor het schrijven van de meest gedenkwaardige en ontroerende gedichten. In Engeland verschenen verschillende bundels met oorlogsgedichten, o.a. 'First World War Poetry' en 'The War Poets 1939 - 1945'. Veel van deze oorlogsgedichten werden op het slagveld (land, zee, lucht) door militairen die zelf aan de strijd deelnamen en hun gevoelens wilden uiten in dichtvorm opgeschreven. Meer dan 40 van deze oorlogsdichters zijn tijdens WO II gesneuveld. Gelukkig leven hun gedichten nog steeds voort. De piloot-dichter, John Magee, schrijver van het volgende gedicht 'High Flight' kwam in december 1941 als gevolg van een tragisch vliegtuigongeluk om het leven. Hij was 19 jaar oud.

Oh! I have slipped the surly bonds of earth
And danced the skies
on laughter silvered wings;
Sunward I've climbed,
and joined the tumbling mirth
Of sun-split clouds,
and done a hundred things
You have not dreamed of
wheeled and soared and swung

High in the sunlit silence,
Hov'ring there,
I've chased the shouting wind along,
and flung
My eager craft through
footless halls of air...
Up, up the long delirious burning blue
I've topped the wind-swept heights
with easy grace,
Where never lark,
or even eagle flew
And, while with silent, lifting mind
I've trod
The high untrespassed sanctity of space,
Put out my hand and touched the face of God.

In de volgende Schakels zullen wij nog enkele gedichten opnemen van oorlogsdichters die bij de landmacht, marine en koopvaardij de oorlog hebben meegemaakt.

RAG

ADRESSENBESTAND

ADRESSENBESTAND
Stichting Genootschap Engelandvaarders

Aanvullingen en wijzigingen no. 20 op de adressenlijst van 1 april 1999.

Overleden:

Dam Merret, G.A. van
Driel, J.W. van
Esser, W.M.
Gruter, T.J.M.
Klapwijk, H
Middelkoop, J. van
Reus, J. de
Wins, H.

Enschede
Bergen, NH
Spanje
Bennebroek
Zuid-Afrika
Zuid-Afrika
Maastricht
Voorburg

Verhuisd:

Bartelings, Ch.H.	Thomas Jeffersonlaan 437	2285 AP Rijswijk ZH
Faber, E.	Bishop Road, Para Para	RDZ Takaka 7172
	Golden Bay	Nieuw Zeeland

Adreswijzigingen en correcties gaarne aan:

G.J. Staal
Oranje Nassaulaan 52
3708 GE Zeist
Telefoon 030 - 692 27 92
E-mail: jan.staal@planet.nl